

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» ЧЕРЕЗ ІНСТРУМЕНТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK FOR DISCIPLINE “UKRAINIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES” THROUGH INSTRUMENTS OF DISTANCE EDUCATION

У статті розкрито сутність поняття «самостійна робота здобувачів вищої освіти», визначено умови, види, форми, принципи впровадження. Проаналізовано роль дистанційного навчання у вищій освіті, його переваги, засоби, інструментарій. Звертається увага на використання спеціальних освітніх платформ під час виконання завдань самостійної роботи у процесі навчання української мови за професійним спрямуванням. Розглянуто можливості самостійної роботи в закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання за допомогою освітніх платформ. Висвітлено актуальні питання навчання української мови за професійним спрямуванням, зокрема види самостійних робіт. Запропоновано види самостійної роботи, що сприяють формуванню мовної та мовленнєвої компетентностей у процесі викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Розглянуто види самостійної роботи здобувачів вищої освіти з текстами фахового спрямування. Закцентовано увагу на видах самостійної роботи в умовах дистанційного навчання. Зазначено також на використанні спеціальних видів завдань самостійної роботи на платформі Moodle.

На основі аналізу наукових джерел доведено, що самостійна робота є важливим складником у формуванні мовної і мовленнєвої компетентностей під час викладання української мови за професійним спрямуванням, а оволодіння такими вміннями передбачено Галузевим стандартом вищої освіти. Розкрито перспективу завдань самостійної роботи творчого характеру. Описано умови ефективної організації самостійної роботи студентів у системі дистанційного навчання. Визначено роль викладача в організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Проаналізовано різні підходи щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема дистанційних навчальних технологій, розкрито суть дистанційних навчальних технологій, визначено засоби навчання, які можна використовувати при організації самостійної роботи у процесі викладання української мови за професійним спрямуванням. Доведено важливість правильної організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання, яка сприяє формуванню навичок мовних і мовленнєвих, активізує пізнавальний інтерес, розвиток високої мовленнєвої культури, спонукає до самостійного пошуку, виробляє навички опрацювання здобутої інформації, зокрема в майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційне навчання, самостійна робота,

мовна і мовленнєва компетентності, платформа Moodle.

The article reveals the essence of the concept of “independent work of university students”, defines the conditions, types, forms, principles of implementation. The role of distance learning at the university, its advantages, means and tools are analyzed. Attention is drawn to the use of special educational platforms when performing tasks of independent work in the process of learning discipline “Ukrainian language for professional purposes”. The possibilities of independent work at the university in conditions of distance learning through educational platforms are considered. Current issues of professional Ukrainian language learning including types of independent work are covered. Types of independent work that contribute to the formation of language and speech competences in the process of teaching the discipline “Ukrainian language for professional purposes” are suggested. Types of independent work of university students using specialized texts are considered. Special attention is focused on types of independent work in distance learning conditions. It is also indicated on the use of special types of tasks for independent work based on the Moodle platform. Based on the analysis of scientific sources, it has been proven that independent work is an important component in the formation of language and speech competences within teaching discipline “Ukrainian language for professional purposes”, since mastering such skills is provided for by the National Standard for Higher Education. The perspective of creative tasks of independent work is revealed. Conditions for effective organization of students’ independent work in the distance learning system are described. The role of the teacher in the organization of independent work of university students is defined. Various approaches to the use of information and communication technologies, including distance learning, have been analyzed. The content of distance learning technologies is presented. Learning tools that can be used for organization of independent work in the process of teaching discipline “Ukrainian language for professional purposes” are defined. The importance of appropriate organization of independent work of university students in distance learning conditions has been proven. It contributes to the formation of language and speech skills, activates cognitive interest, the development of high speech culture, encourages independent search and develops skills for processing the acquired information in future professional activity, in particular.

Key words: distance education, distance learning, independent work, language and speech competence, the Moodle platform.

УДК 378.016:811.161.2]:37.018.43
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.7>

Діденко Н.М.,
канд. пед. наук,
викладач циклової комісії
Фахового коледжу «Універсум»
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Одним із пріоритетних завдань вищої освіти є підготовка фахівця високо рівня, спроможного

до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності. Самостійна робота здобувачів вищої освіти є найважливішим складником освітнього процесу

та передбачає формування особистості, яка орієнтується в швидко змінюваних умовах, вільно володіє професійними вміннями. У реаліях сучасного освітнього процесу дистанційне навчання розглядається як альтернативна якісна форма освіти. Складні виклики сьогодення зумовили дистанційну освіту розглядати як таку, що організовується з допомогою комп'ютерних і телекомунікаційних технологій та сприяє інтерактивній взаємодії викладача й студента, основна роль у якій відводиться саме самостійній роботі з матеріалами інформаційних мереж. Організація самостійної роботи в умовах дистанційної освіти потребує особливого підходу з урахуванням основних принципів, змісту, форм і методів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему організації самостійної роботи в закладах вищої освіти досліджували вчені (А. Алексюк, С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Безпалько, В. Буринський, Н. Ванжа, М. Данилова, Л. Деркач, В. Загвязинський, О. Ковальова, О. Леонтьєв, Р. Нізамов, Г. Кудрявцева, А. Матюшкін, П. Підкасистий, М. Скаткін, Н. Талізін, В. Ягупов та інші).

У наукових джерелах теоретичні й практичні аспекти дистанційного навчання розглядалися в дослідженнях В. Ю. Ващенко, В. Ю. Бикова, В. О. Рибалко, Н. Г. Сиротенко, А. В. Хуторського та ін. Над проблемою формування інформаційної компетентності здобувачів вищої освіти задля покращення дистанційної форми навчання працювали О. М. Гончарова, А. П. Кудін, О. В. Овчарук, О. М. Спірін та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. У результаті аналізу наукових студій встановлено, що організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в умовах дистанційної освіти досліджена недостатньо. Науково-методичні підходи до організації самостійної роботи на сучасному етапі потрібно змінювати. Особливої уваги потребує проблема теоретичного обґрунтування та апробації нових форм і методів самостійної роботи з української мови за професійним спрямуванням у системі дистанційної освіти.

Мета статті. Вивчення можливостей організації самостійної роботи в процесі викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Формування особистості, здатної до саморозвитку, самоосвіти, самореалізації – одне з основних завдань сучасної освіти. Досягнення означених цілей невід'ємно пов'язане з посиленням ролі самостійної роботи в навчальному процесі. Дослідники не є одностайними у визначенні поняття «самостійної роботи». Пріоритетним у потрактуванні є визначення самостійної роботи як виду навчальної та пізнавальної діяльності, при цьому зазначено як індивідуальні, так і групові форми роботи.

В «Українському педагогічному словнику» за редакцією С. Гончаренка самостійну роботу визначено як «різні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності...» [2].

Професор А. Алексюк розглядав самостійну роботу різнобічно: як основу засвоєння знань; як позааудиторну роботу в системі цілісної педагогіки; як систематичну, цілеспрямовану роботу студентів під час лекційних, практичних, семінарських занять також в аудиторії; як різні види навчально-пізнавальної діяльності. Учений виокремлював такі типи самостійної роботи: відтворення за зразком; частково-пошукові; дослідницькі завдання [1].

У сучасних наукових студіях самостійну роботу розуміють як навчання, у процесі якого формуються вміння ставити цілі, планувати та здійснювати професійну діяльність [7].

На думку Л. Гули, основними принципами ефективної організації самостійної роботи можуть слугувати – створення єдиних вимог щодо організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти; послідовність, систематичність; доступність і можливість виконання запропонованих завдань; забезпечення гідних умов організації самостійної роботи; контроль виконання завдань [3].

Функціонує декілька форм самостійної роботи, з-поміж яких:

- під час аудиторних занять у взаємодії викладач-студент;
- під час позааудиторних занять без присутності викладача, зокрема дистанційно.

В основних документах про вищу освіту розглядають самостійну роботу студентів як невід'ємну складову освітнього процесу, спосіб самостійного опрацювання навчального матеріалу у вільний час від основних занять. Такий вид роботи передбачає самостійну підготовку до лекційних, практичних, семінарських занять, контрольних, лабораторних робіт; виконання індивідуальних завдань і може здійснюватися безпосередньо в освітньому закладі або в домашніх умовах. Зміст самостійної роботи визначається навчальними програмами з дисциплін та відповідними методичними рекомендаціями й сприяє формуванню навичок ефективної професійної діяльності [8; 9].

У «Положення про організацію освітнього процесу в Національній академії статистики, обліку та аудиту» (2020 р.) зазначено, що «дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [9].

Урахування основних принципів, змісту, форм і методів забезпечить ефективну організацію самостійної роботи студентів, реалізація якої можлива

через активне використання інструментів дистанційного навчання. Інструментами дистанційного навчання слугують освітні платформи – системи програмного забезпечення. З-поміж найбільш використовуваних платформ (систем) дистанційного навчання у ЗВО можна виокремити Moodle, Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom та Google Meet [4; 5]. За допомогою таких освітніх платформ легко організувати самостійну роботу в дистанційному форматі, створювати методичні кейси, здійснювати комунікацію, контроль знань. До інструментів дистанційного навчання зараховують також сукупність служб та сервісів інтернетної мережі (електронна пошта, онлайнві дошки, презентації, відеоматеріали, аудіопродукти, форуми, електронні бібліотеки тощо).

Проаналізуємо більш детально можливості платформи Moodle для ефективно організації самостійної роботи з української мови за професійним спрямуванням. Переваги платформи Moodle вбачаємо у необмежених можливостях щодо наповнення змісту дидактичного матеріалу, корегування, оновлення, дотримання законів академічної доброчесності. Платформа надає можливість здійснення швидкої комунікації, зокрема у віртуальному навчальному середовищі, наповнення змісту матеріалу мультимедійним контентом, проведення інтернетних конференцій, форумів, екскурсій, використання форматів сховищ Викладач зможе за необхідності виокремити потрібну інформацію з-поміж загальної й надати доступ студентам. З іншого боку, студенти мають можливість користуватися всіма ресурсами платформи в зручний для них час, одержувати покликання від викладача на інформаційний ресурс, спостерігати за «активністю» інших студентів, виконувати завдання самостійної роботи індивідуально, в групі, співпрацювати із закордонними організаціями в системі європейського освітнього середовища, що дуже важливо для професійного зростання майбутнього фахівця.

Система Moodle має достатньо апаратних можливостей, що можуть успішно використовуватися при виконанні самостійної роботи, а також забезпечує завантаження студентами електронних документів чи розміщення власних файлів. Беззаперечно важливою є можливість використання лексичного словника «Глосарій», що дозволяє постійно поповнювати словниковий запас, зокрема й фаховою термінологією. Здобувачі вищої освіти при виконанні завдань самостійної роботи часто мають звертатися до словників, покликання на які має бути активним (онлайн-словник, нове редакція українського правопису, сервіси «Словники України», «Український лінгвістичний портал», «Антисуржик» тощо), такі інформаційні ресурси покликані впливати на формування мовної і мовленнєвої компетентностей, мовного іміджу, інформаційної обізнаності.

Вагомим є створення веб-сайту з можливістю керувати доступом, а також поєднувати в одному цифровому форматі звуковий ресурс, фото, графічні зображення руху. Працюючи на виконанням завдань самостійного опрацювання з використанням інформаційних технологій, здобувач має унікальну можливість обговорювати результати виконання в умовах дистанційного спілкування з фахової тематики, що впливає на розвиток творчого потенціалу, самоаналізу, самореалізації, формування комунікативних компетентностей. Завдання для самостійного опрацювання мають бути спроектовані не тільки на формування мовної і мовленнєвої компетентностей, а й передбачати опрацювання кейсів професійно-ділового спрямування, зорієнтованих на підвищення мовного фахового іміджу.

Однією з сучасних тенденцій у викладанні української мови (за професійним спрямуванням), на думку професора Омельчука С., є введення в навчальний процес текстів наукової професійної тематики, дотримуючись принципу текстоцентризму [6]. У змісті дидактичного мовного матеріалу для самостійного опрацювання обов'язково мають бути тести наукового фахового спрямування, оскільки самостійна робота у ЗВО має відбуватися на наукових засадах, з дотриманням основної вимоги підготовки майбутнього фахівця – розвитку дослідницьких умінь, інтелектуальних творчих здібностей. З цією метою у системі дистанційного навчання передбачаються завдання творчого характеру: написання есе, складання списку наукових джерел, інтерв'ю, публічний виступ, наукова дискусія, полеміка, суперечка, робота з кейсами тощо. Подаємо приклади завдань самостійної роботи з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня спеціальності «Економіка».

Тема. Спілкування як інструмент професійної діяльності. Культура усного фахового спілкування.

Завдання. Створити ситуацію спілкування «Співбесіда за призначенням на роботу».

Форма виконання. Робота в парах.

Методичний супровід: Створити відеофайл «Співбесіда». За допомогою об'єкту «Чат» проаналізувати відеоматеріал на предмет мовних і мовленнєвих помилок, етикетних правил, емоційної основи.

Відповісти на запитання:

1. Як ви розумієте поняття «культура спілкування»?
2. Як підвищити рівень культури спілкування?
3. Яка роль емоційної основи в спілкуванні?
4. Чи впливає рівень культури спілкування на розвиток суспільного життя?

Поради. Радимо ознайомитися з інформаційними ресурсами:

1. Школа бізнесу. Діловий етикет: принципи спілкування спілкування з партнерами. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/dilovij-etiket-printsipi-splkuvannya-z-partnerami#1547>

2. Правила поведінки та ділового етикету – основа успішної кар'єри. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bFXrJqQsb-o>

3. Психологія спілкування. Етика ділового спілкування. Особливості спілкування. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=btNAa-9fDjs>

Тема. Термінологічна лексика сучасної української мови.

Завдання. Скласти самопрезентацію чи діалог, уживаючи 10 слів-термінів фахової лексики. Укласти словник фахової лексики від 10 слів. Назвати основні орфограми в словах іншомовного походження.

Результат роботи. Надіслати файл із звуковим записом діалогу чи презентації. Надіслати файловий документ (Microsoft Word doc, .docx) «Словник фахової термінологічної лексики».

Методичний супровід: Для виконання завдань скористайтеся запропонованим інформаційним ресурсом.

1. Український лінгвістичний портал. Словники України онлайн. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>

2. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/LSlis>

3. Нова редакція українського правопису. URL: <https://www.ulif.org.ua/system/files/pravopisnew.pdf>

Зміст завдань самостійної роботи має бути не обтяжливим, містити практичне спрямування, фахову орієнтацію, сучасний контент.

Важливо зазначити, що на етапі виконання самостійної роботи у системі дистанційного навчання змінюється роль викладача. Викладач сприяє формуванню умінь і навичок студентів здійснювати самостійну роботу, організувати комунікаційний формат, контролювати результати виконаної роботи.

На основі аналізу та практичного досвіду визначаємо умови успішного забезпечення виконання самостійної роботи з української мови за професійним спрямуванням здобувачами вищої освіти:

- стійка мотивація;
- визначення цілей та завдань;
- складання плану реалізації;
- зазначення терміну виконання і форм звітності;
- консультативні настанови з викладачем;
- контроль за виконанням;
- урегулювання дистанційного інструментарію.

Визначальним є, на нашу думку, орієнтування самостійної роботи з української мови за

професійним спрямуванням не лише на формування основних мовних і мовленнєвих компетентностей, а й на формування особистісних навичок самостійної професійної діяльності, здатностей вирішувати проблеми фахового рівня самостійно.

Висновки. Отже, самостійна робота з української мови за професійним спрямуванням в умовах дистанційної освіти спрямована на формування основних мовної і мовленнєвої компетентностей, готовності здобувача вищої освіти до успішного розв'язання майбутніх професійних задач. Ефективність самостійної роботи дистанційного навчання залежить від умов організації, змісту навчального матеріалу, вибору сучасних форм і методів, якості досягнутих знань здобувачами вищої освіти. Перспективу майбутніх наукових розвідок убачаємо в підготовці сучасних методичних кейсів для самостійної роботи, спрямованих на формування основних мовних і мовленнєвих компетентностей, мовного іміджу майбутнього фахівця.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексюк А.М., Аюрзанайн А.А., Подкасистый П.И., Козаков В.А. Организация самостоятельной работы студентов в условиях интенсификации обучения : учебн. пособие. Киев, 1993. 336 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
3. Гула Л. В. Самостійна робота студентів в контексті сучасної вищої освіти. *Збірник наукових праць «ΛΟΓΟΣ»*. 2019. Т. 3. С. 35–38.
4. Дистанційна освіта. URL: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro> (дата звернення: 29.07.2022).
5. Ковальчук Т. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти: ризики та перспективи розвитку. URL: <https://nubip.edu.ua/node/100736> (дата звернення: 15.11.2021).
6. Омельчук С. А. Сучасні тенденції в методиці викладання української мови (за професійним спрямуванням) у вищій школі. *Актуальні проблеми викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»* : матеріали II Регіон. наук.-метод. семінару (11 березня 2014 р., Херсонський державний університет). Херсон : Айлант, 2014. С. 38–40.
7. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін : монографія. Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. 292 с.
8. Положення про організацію освітнього процесу в Київському університеті імені Бориса Грінченка. URL: <https://fzfv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/ilid/ogolosenia/6kyki.pdf> (дата звернення: 29.07.2022).
9. Положення про організацію освітнього процесу у Національній академії статистики, обліку та аудиту. URL: <http://nasoa.edu.ua/wp-content/uploads/plzh/osvita-org.pdf> (дата звернення: 29.07.2022).